

Əntiqə KƏRİMZADƏ

Xalq yazıçısı Elçin Əfəndiyevin "Ox kimi bıçaq" əsəri əsasında ekranlaşdırılan "Arxadan vurulan zərbə" filminin əsas personajlarından biri də "Qurd Cəbrayıl" obrazıdır. Film təqaüddə olan keçmiş milis işçisi Əhməd Qəmərlinin müəmmalı şəkildə öldürülməsi ilə başlasa da hadisələr məhz həmin "Qurd Cəbrayıl"ın üzərində cərəyan edir.

İnanıram ki, əsəri oxuyan hər kəsə, filmə baxan hamı da bir sual yaranır. Kimdir bu Qurd Cəbrayıl? Yəni onun Azərbaycan ədəbiyyatına, Azərbaycan kinosuna qədər gəldiyi yol inanıram ki, bir çox insanı düşündürüb.

Əsl adı Cəbrayıl Əlibaxış oğlu Baxşiyev olsa da hər kəs onu "Qurd Cəbrayıl" və ya "Paxan Cəbrayıl" kimi tanıyır. O, 1900-cü ildə Bakının Mağağa kəndində anadan olub. Hələ 6 aylıq körpə olarkən anasını, 9 yaşında isə atasını itirib. Ona babası Sonqulu kişi himayəlik edib. Cəbrayılın babası Sonqulu kişi indiki Bakı Dövlət Sirkinin yerində olan evdə yaşayırmış. "O olmasın, bu olsun" filmində dovğa satan bir kişi "Kəblə Sonqulu dovğası, Kəblə Sonqulu dovğası" deyərək, müştəri haraylayır. Əslində bu, Cəbrayılın babası Sonquludur.

Sonqulu kişi Cəbrayılı dovğa bişirib satmaqla saxlayırdı. Çox zəhmətkeş insan imiş. Cəbrayıl da babasına

"Qurd" a çevrilən Cəbrayıl

bu işdə kömək edirmiş. O, kömək etməklə yanaşı özünə pul qazanmaq məqsədilə dovğaya su qatarmış. Bundan babası xəbər tutan Cəbrayıl evə gəlməyə qorxur. Elə həmin gecə evə getməmək qərarına gəlir.

O, "bir-iki günlüyə xalam-gilə gedim, babamın hirsini soyuyandan sonra geri qayıdaram" düşüncəsi ilə gəmiyə minir. Yolboyu xalası ilə çatacağı anı səbirsizliklə gözləyən Cəbrayıl yalnız bir neçə saat keçəndən sonra gəmiyə səhv mindiyini anlayır.

Sərnişinlərdən gəminin uzaq diyara - Həştərxana gedəcəyini bilincə isə ağlamağa başlayır. Yalnız böyüklərin sözləri onu ovudur. Elə həmin gəmi ilə

Bakıya qayıtmağı düşünmüş. Taleyin qismətindəndir ki, hava həddindən artıq küləkli olur və gəminin Bakıya dönməyi təxirə düşür.

Limanın yaxınlığında gəzən Cəbrayıl bir nəfərin faytonunun təkərinin çıxdığını görüncə ona yaxınlaşır. 9 yaşlı bu oğlan faytonun təkərini yerinə bərkidir. Bu isə faytonçunun - milliyyətə tatar olan Ravilin xoşuna gəlir. Cəbrayılın nə üçün tək gəzməsi ilə marqlanan Ravil ata-anasının olmadığını bilib, ona elə oradaca övladlıq təklif edir: "Mənim böyük bir qənnadı səxim var, yəni yaşayışım yaxşıdır. Amma övladım olmur. Gəl sən mənə oğul ol".

Evin xanımı ona doğma övlad gözü ilə baxmasa da, o, Ravil kişinin sevgisini qazanır. Beləliklə, Cəbrayıl təxminən 9 il Ravilin evində qalır.

Bir gün Cəbrayıl qəbiristanlıqdan keçəndə iki nəfər atlıni görüb, qəbirlərdən birinin arxasında gizlənir. Hə-

min adamlar qəbiristanlıqda yer qazaraq özləri ilə gətirdikləri böyük bükülünü orada basdırıb, çıxıb gedirlər. Cəbrayıl adamların xəzinə basdırması ehtimalı ilə həmin yeri qazmağa başlayır. Qazıb qurtarandan sonra çıxardığı kisenin ağzını açır və... gözlərinə inanmır: orada boynu bıçaqla yaralanmış bir qız görür. Bıçaq boynunda saplanmış qalmışdı. Bıçağı dartıb çıxarınca üzünə qan fışqırır və Cəbrayıl özündən gedir. Gözlərini açanda isə özünü xəstəxanada görür. Xəstəxanada hamı qızı Cəbrayılın vurduğunu zənn edirmiş. Lakin sağ qalan qız onu Cəbrayılın vurmadığını deyib, xilaskarını həbsdən qurtarır...

Özünə gələndən sonra Yasəmən adlı bu qız başına gələnləri nəql etməyə başlayır: "Atam çox varlı idi. Onun iki qızı vardı - mən və bacım. Atam ölməzdən əvvəl var-dövlətini iki bacı arasında bölmüşdü. Məni bıçaqlayıb qəbiristanlıqda basdırırlar isə bacımın əri ilə qayını olub".

Sağaldıqdan sonra Yasəmən Cəbrayıla öz evinə köçməyi təklif edir. Cəbrayıl Ravil kişiylə sağollaşıb, qızın evinə köçür.

Üstündən çox keçməmiş Yasəmən ona qəsd etmiş bacısının həyat yoldaşı və qayınını öldürüb, doğrayır. Doğranmış meyitləri isə Cəbrayılın köməkliyi ilə basdırır. O, evdə daxil olmaqla hər şeyi satıb, bütün pulları Cəbrayıla verir. Beləliklə, Cəbrayıla Yasəmən Bakıya yollanırlar. Cəbrayıl Həştərxan yaxınlığındakı stansiyaların birində düşərkən Yasəmən qatarda qalır. O, Yasəmən olduğu vaqona minməyərək Bakıya başqa qatarla qayıdır...

Sonralar Yasəmənə axtarıb tapan Cəbrayıl onun vaxtla verdiyi pul kisəsini özünə qaytarır və onunla birgə Bakıya dönür. Onlar artıq ər-arvad münasibətlərində yaşasalar da, bu, rəsmiləşməmiş qalır.

Cəbrayıl göbəkkəsdisi edilmiş xalası qızı Minəxanım ilə evlənir. Yasəmən də onlarla birgə yaşayırmış, lakin övladı olmadığına görə çıxıb gedir. Yasəməndən fərqli olaraq, Minəxanım düz 7 övlad dünyaya gətirir. Onlardan 2-si uşaq vaxtı dünyasını dəyişir.

Ümumilikdə isə Cəbrayıla 70 ilə yaxın iş kəsilib. Lakin o, aldığı işin yalnız yarısını - 36 ilini həbsxanada keçirib.

O daha çox tək işləməyə üstünlük verdiyinə görə Qurd ləqəbini qazanmış. Ancaq kriminal aləmdə daha çox "Paxan Cəbrayıl" kimi tanınmış.

Qurd Cəbrayılın oğlu Xoşqədem müsahibələrinin birində "Arxadan vurulan zərbə" filmində "Qurd Cəbrayıl" obrazını ifa edən Yusif Vəliyevlə eyni küçədə yaşadıklarını söyləyir. Aktyor həmin obrazı oynamamışdan əvvəl Cəbrayıla gəzib, dolanıb. Onun hərəkətlərini, davranışını, danışığını, jestlərini öyrənib. Hətta Cəbrayılın necə nərd oynadığını da mənimsəyib.

Oğlu deyirdi ki, Yusif atamın obrazın mükəmməl canlandırır. Yalnız fərq ondadır ki, atam, tapançadan sərrast atəş açırdı, filmə isə "Qurd" ustalıqla bıçaq atır.

"Arxadan vurulan zərbə" filmi efirə çıxanda o, artıq dünyasını dəyişmişdi. Cəbrayıl 1976-cı ilin 9 mayında vəfat edib. Filmin çəkilişlərisə 1977-ci ildə başa çatıb.